

O'zbekiston yoshlari tarbiyasida ma'naviyatning tutgan roli

Berkinov Oybek Toxir o'g'li

Chirchiq Davlat Pedagogika Universiteti o'qituvchisi

oybekberkinov98@gmail.com

Egamberdiyev Asilbek Baxtiyor o'g'li

Chirchiq Davlat Pedagogika Universiteti 2-bosqich talabasi

asilbekegamberdiyev282@gmail.com

Annotatsiya: Ushbu maqolada milliy-ma'naviy yuksalish jarayonining ijtimoiy-tarixiy masalalari va uni yosh avlod tarbiyasida tutgan o'rni borasida ma'lumotlar keltirildi. Xalqimiz ma'naviyatini yanada yuksaltirishda o'ziga xos yo'lidan borayotgan mamlakatimiz taraqqiyotining ustivor yo'nalishlaridan biri ekanligini, ma'naviyat barcha insonlarning milliy va umuminsoniylik darajasini yuksaltirishi aks ettirilgan. Milliy g'oyani rivojlantirishning ijtimoiy-axloqiy masalalari tarkibiga kiruvchi milliy qadriyatlarni saqlab qolish hamda yosh avlodni milliyqadriyatlarga hurmat ruhida tarbiyalash, shuningdek, milliy an'ana va urf-odatlarini o'zida mujassamlashtirgan ma'naviy munosabatlarni shakllantirish tamoyillarining vujudga kelish ilk makoni - bu, shubhasiz, oiladir.

Kalit so'zlar: Ma'naviyat, jamiyat, ma'rifat, umuminsoniy qadriyatlar, milliy qadriyatlar, ma'naviy meros, taraqqiyot tafakkur va dunyoqarashi, axloq va odobi, milliy g'oya, axloqiy qadriyatlar, ma'naviy munosabatlar.

Abstract: This article provides information on the socio-historical issues of the process of national-spiritual growth and its role in the education of the young generation. It is reflected that raising the spirituality of our people is one of the priority directions of the development

of our country, which is following its own path, and that spirituality raises the national and universal level of all people. It is the first place for the emergence of the principles of preserving national values, which are part of the socio-ethical issues of the development of the national idea, and educating the young generation in the spirit of respect for national values, as well as the formation of spiritual relations that embody national traditions and customs. undoubtedly family.

Key words: Spirituality, society, enlightenment, universal values, national values, spiritual heritage, development thinking and outlook, morals and manners, national idea, moral values, spiritual attitudes.

Аннотация: В данной статье представлена информация по общественно-историческим вопросам процесса национально-духовного роста и его роли в воспитании молодого поколения. Отражено, что повышение духовности нашего народа является одним из приоритетных направлений развития нашей страны, идущей своим путем, и что духовность повышает национальный и общечеловеческий уровень всех людей. Это первое место для зарождения принципов сохранения национальных ценностей, являющихся частью социально-этических вопросов развития национальной идеи, и воспитания молодого поколения в духе уважения к национальным ценностям, а также формирование духовных отношений, воплощающих национальные традиции и обычаи, несомненно, семейных.

Ключевые слова: Духовность, общество, просвещение, общечеловеческие ценности, национальные ценности, духовное наследие, развитие мышления и мировоззрения, мораль и нравы, национальная идея, моральные ценности, духовные установки.

Ma'naviyat — insonning ruhiy va aqliy olamini ifodalovchi tushuncha. U kishilarning falsafiy, huquqiy, ilmiy, badiiy, axloqiy, diniy tasavvurlarini o'z ichiga oladi. Ma'naviyat atamasining asosida „ma'no“ so'zi yotadi. Ma'lumki, insonning tashqi va ichki olami mavjud. Tashqi olamiga uning bo'ybasti, ko'rinishi, kiyinishi, xatti-harakati va boshqalari kiradi. Ichki olami esa uning yashashdan maqsadi, fikr yuritishi, orzu-istaklari, intilishlari, his-tuyg'ularini o'z ichiga oladi. Insonning ana shu ichki olami ma'naviyatdir. Inson o'z ehtiyojlarining mazmun-mohiyatini, ularning qondirilish vositalari va jarayonlarini chuqur o'rganib, tahlil qilib borishlari kerak. Inson ehtiyojlarini qondiruvchi noz-ne'matlarni o'rganish, iste'mol va foydalanish qanday natijalarga olib kelishini bilishgina hayot rivojlanishida ijobiy natijalarga yetaklaydi. Ma'naviy ehtiyojlar ham bundan mustasno emas. Ayniqsa, barkamol avlod tarbiyasida yoshlarning ma'naviy ehtiyojlarini shakllantirish muhim vazifalardan hisoblanadi. Zero, oila avlodlararo aloqa muhiti demakdir. Shu sababdan ham milliy g'oyani rivojlantirishning ijtimoiy-ahloqiy masalalarining navbatdagi tamoyili aynan, "jamiyatda oila institutini mustahkamlash hamda unda ma'naviy muloqotni ta'minlash" deb nomlanadi. Ehtiyojlar tiriklik belgisi bo'lsa, ma'naviy ehtiyojlar kishining ijtimoiyligi, insoniyligi belgisidir. Ma'naviyat faqat insonga xos xususiyatdir. Ma'naviyat ruhiy, aqliy, axloqiy qadriyat sifatida millatning, xalqning, har bir shaxsning ichki olami, tafakkur va dunyoqarashi, axloq va odobi, ya'ni barcha insoniy fazilatlarni o'zida mujassamlashtiradi. Chunonchi, ma'naviyatni inson ichki olamini boyitadigan, uni ruhiy poklanish va yuksalishga da'vat etadigan, uning imon-irodasini, e'tiqodini mustahkamlaydigan, vijdonini uyg'otadigan qudratli boqiy kuch, deb ta'riflanadi. Bugungi kun milliy g'oyasini shakllantirish va uni rivojlantirishning murakkablik darajasining yuqoriligiga sabab shundaki, hozirda butun dunyo mamlakatlarini qamrab olgan globallashuv jarayoni hayotning barcha sohalariga, jumladan, ijtimoiy, siyosiy, iqtisodiy sohalarga ko'rsatayotgan salbiy ta'sirlarining ortib borishi va bu salbiy ta'sirlar XXI asr kishisida loqaydlik, beparvolik, kosmopolitizm, daxldorlik hissining susayib ketishi, har qanday qadriyatlarga nisbatan umumiy nazar bilan qarash kabi illatlarni keltirib chiqarmoqda. Bu illatlar esa jamiyat a'zolarining yagona maqsad

va orzular atrofida birlashish qobiliyatini susayib ketishiga olib kelmoqda. Aynan shu omillar milliy g'oyani rivojlantirishning ijtimoiy-axloqiy asoslarini izchillik bilan tadqiq etish, ijtimoiy hayotning har bir qatlamiga munosib ijtimoiy-axloqiy tamoyillarni ishlab chiqish zaruratini orttirmoqda. Milliy g'oyani rivojlantirishning ijtimoiy - ahloqiy masalalarini ko'rib chiqar ekanmiz, dastavval "milliy g'oya" tushunchasiga ta'rif berib o'tsak. Milliy g'oya - millatni o'tmishi, buguni va istiqbolini o'zida mujassamlashtirgan, uning tub manfaatlari va maqsadlarini ifodalab, taraqqiyotga xizmat qiladigan ijtimoiy g'oya shakli. Milliy g'oya har bir millatga mansub kishilar uchun umumiy faoliyat mezon. Har qanday davrda ham jamiyat va davlat aholi sonining bir maromda o'sib borishi, muayyan an'analar va muqaddas udumlarning saqlanib, avloddan-avlodga yetkazilib turilishidan manfaatdor bo'lgan. Buyuk rus psixologi A.N.Leontev avlodlararo muloqotning jamiyat taraqqiyoti uchun ahamiyatini o'rganib, ilk asarlaridan birida, agar shunday muloqot bo'lmaganida, taraqqiyotning o'zi ham mutloq bo'lmas edi, deb ta'kidlagan. Bu vazifani bajarishda jamiyatning muhim bo'lagi bo'lmish oilaning roli kattadir. Har bir jamiyatning betakror qadriyatlari, o'lmas merosi, avloddan-avlodga o'tib boradigan an'analari bo'ladi. fuqarolik holatlari, madaniy o'sish, madaniy yuksalishga xizmat qiluvchi qadriyatlarning saqlanib kelayotganligi ham oila tufaylidir. Masalan, shunday oilalar sulolasi borki, ular asrlar osha u yoki bu muqaddas qadriyatlarni kasb-kori, turmush tarzi orqali saqlab keladi. Oila jamiyatning asosiy bo'g'ini. Oilaning mustahkamligi bevosita jamiyatning mustahkamligiga daxldor tushuncha. O'zbek xalqining yirik ma'rifatparvar olimi Abdurauf Fitrat o'zining "Oila yoki boshqarish tartiblari" nomli asarida bu haqda quyidagi fikrlarni bildirib o'tgan: Dunyoda izzat va saodat tolibi bo'lmagan birorta qavm yo'q. Har bir millatning saodati va izzati, albatta, shu xalqning ichki intizomi va totuvligiga bog'liq. Tinchlik va totuvlik esa shu millat oilalarining intizomiga tayanadi. Qayerda oila munosabati kuchli intizom va tartibga tayansa, mamlakat va millat ham shuncha kuchli va tartibli bo'ladi. Agarda bir mamlakatning aholisi axloqsizlik va johillik bilan oilaviy munosabatlarini zaiflashtirib yuborsa va intizomsizlikka yo'l qo'ysa, shunda bu millatning saodati va hayoti shubha ostida qoladi. Bugungi kunda O'zbekiston milliy

taraqqiyotning yangi bosqichiga qadam qo'ydi. Mazkur taraqqiyot bosqichining asosiy maqsad va vazifalari O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Shavkat Miromonovich Mirziyoyev boshchiligidagi ishlabchiqilgan va izchillik bilan amaliyotga taqdim etilayotgan "O'zbekistonni yanada rivojlantirish bo'yicha 2017-2021 yillarga mo'ljallangan Harakatlar strategiyasi" hamda uning negizida qabul qilingan bir qator ijtimoiy, iqtisodiy, siyosiy hujjatlarda o'z ifodasini topgan. Harakatlar startegiyasi asosida kechayotgan shiddatli islohotlar tub negizini esa "Milliy tiklanishdan - milliy yuksalish sari" g'oyasi tashkil etmoqda. Yagona Vatan tutyg'usi, adolat - qonun ustuvorligida, xalq roziligi, jaholatga qarshi ma'rifat, innovatsion taraqqiyot tushunchalari "Milliy yuksalish g'oyasi"ning asosiy kategoriyalari bo'lib hisoblanadi. Shuningdek, mazkur g'oyaning asosiy tamoyillarini quyidagilar tashkil etadi:

- Millati, tili va dinidan qat'iy nazar, O'zbekistonning barcha fuqarolari manfaatlarini va orzu-intilishlarini aks ettirish;
- milliy va umuminsoniy qadriyatlar uyg'unligini, millatlararo totuvlik va dinlararo bag'rikenglikni ta'minlash;
- qonun ustuvorligi, inson huquq va erkinliklarini eng o'liy qadriyat darajasiga ko'tarish;
- oshkoralik va fikrlar xilma-xilligiga rioya etish;
- shaxs, jamiyat va davlat manfaatlarini hamda mas'uliyatini uyg'unligiga erishish;
- farovon hayot barpo etishga qaratilgan iqtisodiy omillar samaradorligini oshirish;
- milliy yuksalish g'oyasini umummilliy harakatga aylantirish.

- Milliy qadriyatlarni saqlab qolish hamda yosh avlodni milliy qadriyatlarga hurmat ruhida tarbiyalash tamoyili;
- milliy an'ana va urf-odatlarini o'zida mujassamlashtirgan ma'naviy munosabatlarni shakllantirish tamoyili;
- jamiyatda oila institutini mustahkamlash hamda unda ma'naviy muloqotni ta'minlash tamoyili;
- milliy o'zlikni anglashni yangi bosqichga ko'tarish tamoyili.

Xulosa o'rnida shuni aytish mumkinki, milliy g'oyani rivojlantirishning ijtimoiy-axloqiy masalalarini o'rganish hozirgi davrda ilmiy-nazariy, amaliy ahamiyatga ega. Uning ilmiy-nazariy jihati "milliy g'oya" - jamiyat taraqqiyotini belgilab beruvchi asosiy

kategoriyalardan biri ekanligini hisobga olgan holda, uni rivojlantiruvchi ijtimoiy asoslarni tadqiq etish, izlanishlar natijasida yuzaga chiqqan ijtimoiy asoslarni axloq normalari bilan umumlashtirgan holda bugungi davr milliy g'oyasini rivojlantirishning asosiy tamoyillarini yaratishdan iborat. Amaliy jihatida esa milliy g'oyani rivojlantirishga mo'ljallangan ijtimoiy-axloqiy qadriyatlarni jamiyatning barcha qatlamlariga, jumladan, oila va yoshlar, ularning ta'lim-tarbiya jarayonlariga tadbiq etish, targ'ibot ishlarini milliy qadriyatlarni saqlab qolish hamda yosh avlodni milliy qadriyatlarga hurmat ruhida tarbiyalash, milliy an'ana va urf-odatlarini o'zida mujassamlashtirgan ma'naviy munosabatlarni shakllantirish, shuningdek, jamiyatda oila institutini mustahkamlash hamda unda ma'naviy muloqotni ta'minlash tamoyillari bilan uzviy bog'liqlikda olib borishdan iboratdir.

Milliy o'zini-o'zi anglash hodisasi ongning yuqori darajasi bo'lib, u milliy ongdan bir muncha keyinroq paydo bo'ladi. O'zini-o'zi anglash bu insonning faqat o'zini - o'zi tushunib, anglab yetishi bo'lmasdan, uning o'z-o'ziga, imkoniyatlariga, holatlariga bo'lgan munosabatini ham bildiradi. Bular to'liq ma'noda milliy o'zini-o'zi anglashga ham tegishlidir. Demak, milliy o'zini-o'zi anglash - bu o'zini-o'zi baholashi hamdir.

Globallashuv jarayonining ijobiy tomonlarini jahondagi xalqlarning tinchlik uchun birlashuvi, turli xil mamlakatlarning iqtisod-siyosat, fan-texnika, madaniyat, ta'lim va boshqa sohalardagi hamkorligi, qurollanish poygasi, terrorizm va giyohvandlik, yuqumli kasalliklar epidemiyalariga qarshi kurashi, tabiiy ofatlar, ya'ni, zilzila, suv toshqinlari, yong'inlar, vulqon otilishi, sunami va boshqalardan zarar ko'rgan aholiga o'zga mamlakatlarning beg'araz yordamida ko'radigan bo'lsak, bu jarayonning salbiy jihatlari ekologik muammolar, ya'ni, ozon qatlamining yemirilishi, Yer haroratining oshib borishi, o'rmonlarining kamayishi, ya'ni cho'l va sahrolarning paydo bo'lishi, orol dengizi fojiasi, turli mamlakatlarga kasallik epidemiyalarining tez sur'atlarda tarqalishi, terrorizm va giyohvandlikning oshishi, noqonuniy savdoning kengayishi, ma'naviyatga tahdidi va shu kabilarda namoyom bo'ladi. Globallashuvni chetlab o'tish mumkin emas, u jamiyat tarqqiyotidagi tarixiy jarayondir.

Lekin jamiyatdagi muayyan unsurlar hamda tuzilmalarga salbiy ta'sir ko'rsatishga yo'l qo'ymaslik XXI asr davlatlari va xalqlari oldida turgan muhim vazifaga aylandi. Afsuski, yangi asrda ham dunyoda barqarorlik, ijtimoiy tenglik tamoyillari to'liq qaror topayotir deyishga asos yo'q. Shu holni anglashning o'zi insoniyat taraqqiyotining samarali texnologiyalarini izlashni davom ettirishga undaydi. Global muammolarning kelib chiqishi, mavjudligi va ularni hal etish zarurati yangi sivilizatsiyaviy sifat o'zgarishini taqozo etmoqda. Bu jarayon mohiyatini anglash uchun uning jadalligiga, chuqurligi va miqyosiga e'tibor berish lozim. Zero, o'nlab va hatto yuzlab yillar davomida o'zgarmas bo'lib ko'ringan ijtimoiy munosabatlar g'oyat qisqa vaqtda tubdan o'zgarmoqda. Bu hol kishilar hayotining barcha jabhalarida namoyon bo'lmoqda. Ko'lamiga ko'ra bu jarayon biron mintaqani chetlab o'tayotgani yo'q. Globallashuv jarayonining salbiy ta'sirlariga qarshi har bir soha o'z yo'nalishidan kelib chiqqan holda kurashadi. Shu ma'noda, uning ma'naviyatga ko'rsatayotgan salbiy ta'sirlariga qarshi kurashish vazifasi ijtimoiy soha vakillarining zimmasidadir. Ijtimoiy soha vakillari bugungi kunda globallashuvning ma'naviyatga ko'rsatayotgan salbiy ta'sirini, jumladan, kabi illatlarni bartaraf etish uchun jamiyatning barcha qatlamlari ongiga milliy g'urur va milliy o'zlikni anglash tuyg'ularini yanada chuqurroq singdirishlari, bu borada ko'plab ishlar amalga oshirilmoqda.

Foydalanilgan adabiyotlar.

1. Pedagogika M.X.To'xtaxodjayeva Toshkent 2010 280 bet.
2. Yusubov D.A. Falsafa (etika, estetika, mantiq) - T.: O'zbekiston Respublikasi IIV Akademiyasi, 2017. - bet 154. (D.A. Yusubov. Philosophy (ethics, aesthetics, logic) - T.: Academy of the MIA of the Republic of Uzbekistan, 2017. - page 154.)

3. Yusubov D.A., Saitxodjayev X.B., Mavlyanov A.A. Falsafa. - T.: O'zbekiston Respublikasi IIV akademiyasi, 2012. - bet 240. (D.A. Yusubov, X.B. Saitxodjayev, A.A. Mavlyanov. Philosophy - T.: Academy of the MIA of the Republic of Uzbekistan, 2012. - page 240)
4. Vasila Karimova. Oila psixologiyasi - T.: Fan va texnologiya, 2008.